

RAAP-NOTITIE 608

Plangebied Willem Kloosstraat

Gemeente Rijnwoude

Een inventariserend archeologisch onderzoek

Colofon

Opdrachtgever: W.C.H. Hoensbroek B.V.

Titel: plangebied Willem Kloosstraat, gemeente Rijnwoude; een inventariserend archeologisch onderzoek

Status: eindversie

Datum: maart 2004

Auteur: drs. P. Deunhouwer

Bestandsnaam: L:\QXPress\Notities\2004\HAWK2\N0608-HAWK2.doc

Projectcode: HAWK2

Projectleider: drs. P. Deunhouwer

Projectmedewerkers: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

Autorisatie: drs. I.A. Schute

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2004

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

Op 31 augustus 2003 is door RAAP Archeologisch Adviesbureau in opdracht van W.C.H. Hoensbroek B.V. een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd op een locatie aan de Willem Kloosstraat direct ten westen van Hazerswoude-Rijndijk (Müller, 2003). Dit onderzoek was nodig omdat de met de herinrichting van deze locatie gepaard gaande bodemingrepen van nadelige invloed kunnen zijn op eventueel aanwezige archeologische waarden. Omdat als gevolg van de bebouwing en aanwezige oppervlakteverharding ten tijde van het veldonderzoek, het plangebied niet volledig kon worden onderzocht, maar wel een intact bodemprofiel werd vastgesteld, is aanbevolen de grondwerkzaamheden samenhangend met de herinrichting van het terrein onder archeologische begeleiding te laten plaatsvinden.

Omdat op korte termijn het plangebied alsnog door middel van boringen in het kader van een milieu-onderzoek door de firma Tauw zou worden onderzocht, heeft Architectenbureau van der Linde & associates RAAP verzocht een archeoloog bij deze werkzaamheden aanwezig te laten zijn, zodat deze boringen (ook) op de aanwezigheid van archeologische resten konden worden gecontroleerd. Dit onderzoek vond plaats op 30 januari 2004. Hierbij zijn geen archeologische resten of andere aanwijzingen aangetroffen die op het bestaan van een archeologische vindplaats wijzen. Naar verwachting zal er als gevolg van de geplande werkzaamheden dan ook geen verstoring van archeologische waarden optreden. Derhalve worden geen aanbevelingen voor vervolgonderzoek gedaan.

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van W.C.H. Hoensbroek B.V. heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 30 januari 2004 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met de voorgenomen nieuwbouw op een locatie aan de Willem Kloosstraat direct ten westen van Hazerswoude-Rijndijk (gemeente Rijnwoude). Het onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het onderzoek was het opsporen van deze resten en, indien mogelijk, een eerste indruk geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan. Onderhavig onderzoek is uitgevoerd omdat eerder onderzoek door RAAP op deze lokatie, als gevolg van de aanwezigheid van oppervlakteverharding en gebrek aan betredingstoestemming voor een deel van het terrein, niet afdoende de aan- of afwezigheid van archeologische waarden in de ondergrond van het plangebied heeft kunnen aantonen (Müller, 2003).

1.2 Plangebied en archeologische verwachting

Het plangebied (0,6 ha) ligt ten westen van de Willem Kloosstraat (figuur 1). Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 31C van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000); de centrumcoördinaat is 100.200/460.250. Het perceel staat kadastraal bekend onder gemeente Hazerswoude, sectie B, nummer 2301. Het plangebied valt grotendeels samen met de huisnummers 62, 64 en 66 aan de Willem Kloosstraat. Ten tijde van het onderzoek was het plangebied in gebruik als opslagterrein en van oppervlakteverharding voorzien. Voor het gebied geldt een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Romeinse tijd tot en met de Late Middeleeuwen (zie § 2.2).

1.3 Onderzoekopzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het veldonderzoek is beperkt gebleven tot een karterend booronderzoek.

Het inventariserend archeologisch onderzoek is uitgevoerd volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgelegd in het Handboek ROB-specificaties (Brinkkemper e.a., 1998). RAAP Archeologisch Adviesbureau en

de door RAAP toegepaste procedures zijn goedgekeurd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK), de instelling die het beheer heeft over de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA; Voorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie, 2001).

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden. Enkele vaktermen worden achterin deze notitie beschreven (zie verklarende woordenlijst).

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden

Voor het plangebied is reeds in augustus 2003 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd (Müller, 2003; figuur 1, boring 1-4). Daarbij is, voorafgaand aan het veldonderzoek, een bureauonderzoek uitgevoerd om na te gaan of er reeds archeologische vondsten uit het plangebied geregistreerd staan en om ten behoeve van het veldwerk de landschappelijke/geolo(morfo)gische kenmerken alsmede de gespecificeerde archeologische verwachting te bepalen.

Het bureauonderzoek is voor onderhavig inventariserend archeologisch onderzoek dan ook beperkt gebleven tot het bestuderen van de bekende onderzoeksgegevens en het vervaardigen van werkkaarten ten behoeve van het veldwerk.

2.2 Resultaten (Müller, 2003)

Geologie en geomorfologie

Volgens de geomorfologische kaart komt in het plangebied een rivierinversierug voor. Deze inversierug of oeverwal maakt deel uit van de stroomgordel van de Oude Rijn (Stiboka/RGD, 1975).

De Oude Rijn was een zogenaamde meanderende rivier. Meanderende rivieren kenmerken zich door het langzaam stroomafwaarts verplaatsen van de bochten. Hierbij vindt in de binnenbocht sedimentatie plaats, terwijl in de buitenbocht erosie plaatsvindt. Als gevolg van het meanderen van een rivier ontstaat een brede zone met beddingafzettingen die voornamelijk uit zand bestaan. Aan weerszijden van de bedding wordt tijdens overstromingen sediment afgezet; het zandige materiaal komt dicht bij de geul terecht (oeverafzettingen), terwijl het fijnere, kleiige materiaal verder van de geul in de kom bezinkt (komafzettingen). De zandige oeverafzettingen zijn minder aan klink onderhevig dan de omringende komafzettingen en worden daardoor binnen korte tijd als ruggen in het landschap zichtbaar (differentiële klink). Na verlanding van de geul blijven de oeverwallen en de bedding, mede door het proces van differentiële klink, als ruggen in het landschap achter.

In 1122 na Chr. werd de Oude Rijn bij Wijk bij Duurstede afgedamd, waardoor er een einde kwam aan de sedimentatie langs de bedding van de Oude Rijn (Berendsen, 1982; Berendsen & Stouthamer, 2001).

Bodem

De bodem in het plangebied bestaat uit woudeerdgronden: klei met grondwatertrap VI (Stiboka, 1976).

Archeologie

In ARCHIS en op de Archeologische Monumentenkaart van Zuid-Holland (Provincie Zuid-Holland, 1994) staan uit de omgeving van het plangebied verschillende archeologische vindplaatsen geregistreerd. Eén terrein direct ten westen van het plangebied betreft een terrein van hoge archeologische waarde (CMA-code 31C-004; Monumentnummer 4151). Hier zijn Romeinse nederzittingsresten aangetroffen. Op het zelfde terrein zijn de resten van het kasteel 'De Rijnenburg' aangetroffen. Dit Kasteel dateert uit de Late Middeleeuwen. Aan de overkant van de Oude Rijn zijn verschillende archeologische monumenten bekend uit de Romeinse tijd en de Middeleeuwen (CMA-codes 30H-10, 31C-001 en 31C-002; Monumentnummers 8798, 1961 en 8126).

Uit de directe nabijheid van het plangebied zijn nog zes vindplaatsen bekend uit de Romeinse tijd (ARCHIS-waarnemingsnummers 7948, 7926, 24591, 24594 en 24595) en de Late Middeleeuwen (ARCHIS-waarnemingsnummers 7927, 17306 en 24625). Deze vindplaatsen liggen zover van het plangebied, dat ze niet zijn afgebeeld op figuur 1.

Tenslotte is mogelijk de Romeinse *limes*-weg in het plangebied aanwezig. In de jaren 60 van de 20e eeuw zijn bij bodemontsluitingen op verschillende plaatsen in en rond Hazerswoude-Rijndijk sporen teruggevonden van de *limes*-weg.

Historisch geografische elementen

Op de *Prins Maurits' kaart van de Rijnlande en omliggend gebied* uit 1614 staat ten westen van het plangebied bebouwing weergegeven (Zandvliet, 1994). Het betreft het huis 'De Rijnenburg'. Het is goed mogelijk dat in het plangebied structuren aanwezig zijn die direct in relatie staan met de bebouwing uit de 17e eeuw. Op historisch kaartmateriaal uit de 19e eeuw staat geen bebouwing in het plangebied weergegeven (Kuyper, 1866; ROBAS Producties, 1989; Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1992).

Volgens de gegevens uit het bouwarchief is het plangebied tot 1965 in gebruik geweest als weiland (mondelijke mededeling A. Ditmer, gemeente Rijnwoude).

Archeologische verwachting

Op de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW; ROB, 2001) geldt voor het plangebied een hoge kans op het aantreffen van archeologische

waarden. Volgens de Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland, regio Rijnstreek (Provincie Zuid-Holland, 1997) geldt voor het plangebied een hoge tot zeer hoge archeologische verwachting. Deze verwachting hangt samen met de aanwezigheid van de stroomgordel van de Oude Rijn in het plangebied en bewoning in de Romeinse tijd en de Middeleeuwen op de oeverafzettingen van de Oude Rijn.

Op grond hiervan gold bij aanvang van het veldonderzoek voor het plangebied een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Romeinse tijd t/m Middeleeuwen. Mogelijk zijn in het plangebied overblijfselen van de Romeinse limes-weg (of andere archeologische fenomenen die daarmee samenhangen) aanwezig. Deze weg doorsnijdt het plangebied mogelijk van oost naar west.

Periode	Datering			
Nieuwe tijd	1500	-	heden	
Late Middeleeuwen	1050	-	1500	na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1050	na Chr.
Romeinse tijd	12 voor	-	450	na Chr.
IJzertijd	800	-	12	voor Chr.
Bronstijd	2000	-	800	voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300	-	2000	voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800	-	4900	voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000	-	8800	voor Chr.

Tabel 1.
Archeologische
tijdschaal.

3 Veldonderzoek

3.1 Methoden

Tijdens het veldonderzoek zijn in de bestaande opstallen die tijdens het onderzoek in 2003 niet konden worden onderzocht drie boringen gezet op een onderlinge afstand van circa 30 m, zoveel mogelijk gelijkmatig verspreid over het oppervlak (figuur 1; boring 5-7). Daarbij is gebruik gemaakt van bestaande boorgaten die ten behoeve van milieu-onderzoek machinaal door de betonnen oppervlakteverharding zijn aangelegd.

Er is geboord tot 2,0 m -Mv met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm en een gutsboor met een diameter van 3 cm. De boringen zijn beschreven onder andere conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) en met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden). Het opgeboorde materiaal is in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken). Er zijn geen monsters genomen.

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

In alle boringen is direct onder de oppervlakteverharding sterk siltige lichtgrijze klei aangetroffen. Vanaf circa 0,9 m -Mv is deze klei lichtbruingrijs en matig humeus met humusbandjes en houtresten. Deze profielopbouw komt overeen met hetgeen tijdens het onderzoek in 2003 is vastgesteld; deze zijn geïnterpreteerd als een dunne laag oeverafzettingen (Müller, 2003). De vele houtresten en humusbandjes wijzen mogelijk op de nabijheid van een restgeul in de ondergrond van het plangebied.

Archeologie

Tijdens het veldonderzoek zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Tijdens het inventariserend archeologisch onderzoek zijn geen aanwijzingen gevonden die op het bestaan een archeologische vindplaats in het plangebied wijzen.

4.2 Aanbevelingen

Op grond van het ontbreken van aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten wordt ten aanzien van het plangebied geen vervolgonderzoek aanbevolen.

Met betrekking tot de bevindingen van onderhavig onderzoek dient contact opgenomen te worden met de provinciaal archeoloog van de provincie Zuid-Holland, drs. R.H.P. Proos.

Literatuur

- Berendsen, H.J.A.**, 1982. De gense van het landschap in het zuiden van de provincie Utrecht. *Utrechtse Geografische Studies* 25. Rijksuniversiteit Utrecht, Utrecht.
- Berendsen, H.J.A. & E. Stouthamer**, 2001. *Palaeografic development of the Rhine-Meuse delta, The Netherlands*. Van Gorcum, Assen
- Brinkkemper, O., e.a. (redactie)**, 1998. *Handboek ROB-specificaties*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Kuyper, J.** 1866. *Gemeente Atlas van de Provincie Zuid Holland* (herdruk 1982) Foresta B.V. Groningen.
- Müller**, 2003. Plangebied Willem Kloosstraat te Hazerswoude-Rijndijk; Gemeente Rijnwoude. Een inventariserend archeologisch onderzoek. *RAAP-notitie 437*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- Provincie Zuid-Holland**, 1994. *Archeologische Monumentenkaart Zuid-Holland*. Provincie Zuid-Holland, Den Haag.
- Provincie Zuid-Holland**, 1997. *Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland, regio Rijnstreek*. Provincie Zuid-Holland, Den Haag.
- Stiboka/RGD**, 1975. *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Kaartblad 31W Utrecht*. Stichting voor Bodemkartering/Rijks Geologische Dienst, Wageningen/Haarlem.
- ROB**, 2001. *Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) 2e generatie. Globale Archeologische Kaart van het continentale Plat. Archeologische Monumentenkaart*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort (cd-rom).

Stiboka, 1976. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting bij de kaartbladen 31 W Utrecht.* Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie, 2001. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Eindrapport van de Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie.* Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Den Haag.

Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1992. *Grote Historische Provincie Atlas, schaal 1:25.000; Noord-Holland 1849-1859.* Wolters-Noordhoff Atlasproducties, Groningen.

Zandvliet, K., 1989. *Prins Maurits' kaart van Rijnland en omliggend gebied door Floris Balthasar en zijn zoon Balthasar Florisz. Van Berckenrode in 1614 getekend.* Canaletto, Alphen aan den Rijn.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
CvAK	College voor de Archeologische Kwaliteit
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
-Mv	beneden maaiveld
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek

Verklarende woordenlijst

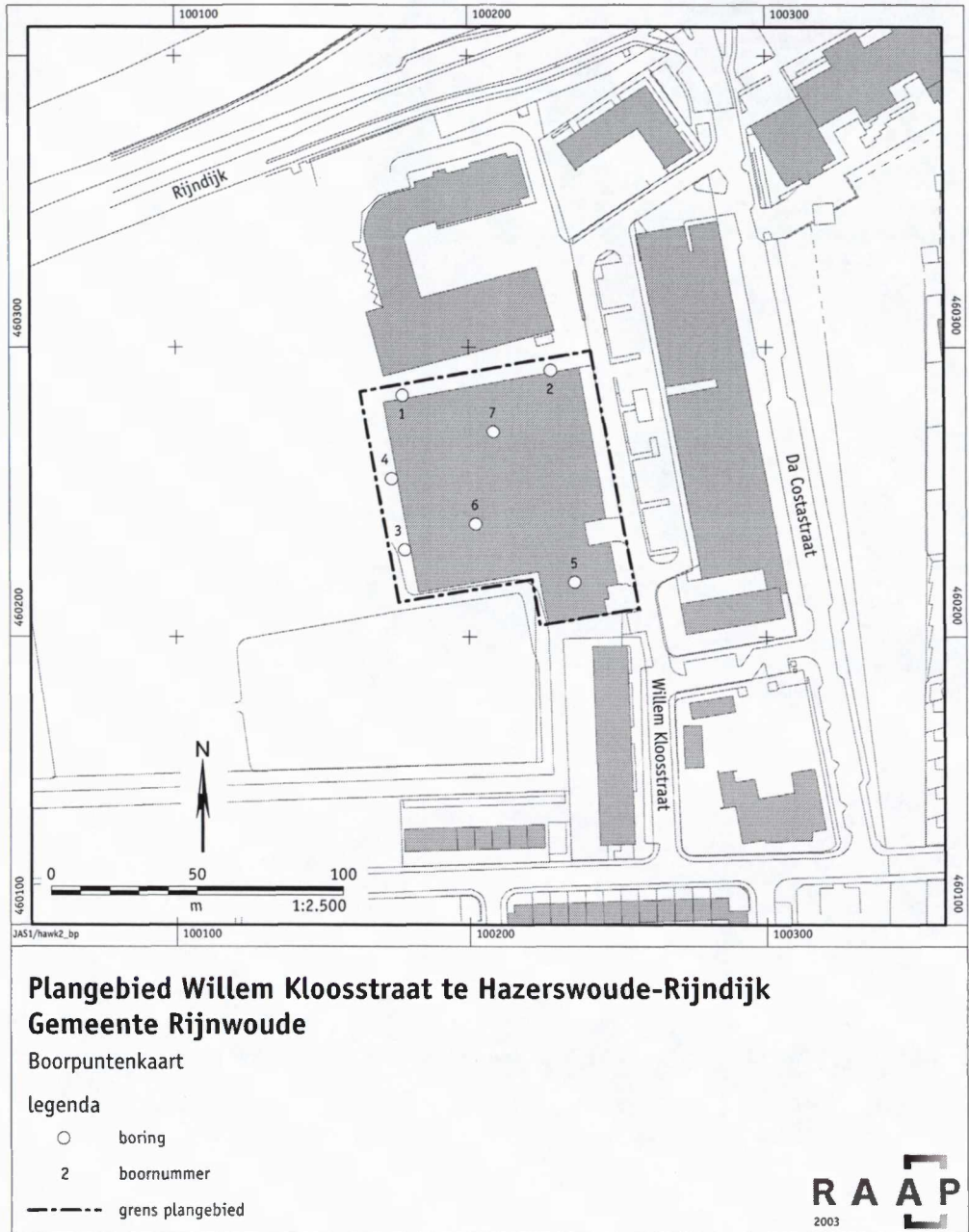
differentiële klink	Het in ongelijke mate inklinken van zand, klei en veen.
inversie (van reliëf)	Verschijsel waarbij relatief hoog (laag) gelegen gebieden door geologische of fysische processen laag (hoog) komen te liggen.
limes	Grens (meer in het bijzonder de noordgrens van het Romeinse rijk).
meander	Min of meer regelmatige lusvormige rivierbocht (genoemd naar de Meander in Klein Azië, thans Menderes).
meanderen	(van rivieren of beken) zich bochtig door het landschap slingeren.
oeverwal	Langgerekte rug langs een rivier of kreek, ontstaan doordat bij het buiten de oevers treden van de stroom het grovere materiaal het eerst bezinkt.

restgeul(afzetting)	Een door afsnijding, verlaten en daardoor inactief deel van een geul, dat geen rol meer speelt bij de afvoer van rivierwater. De afzettingen die hierin worden gevormd worden restgeulafzettingen genoemd.
silt	Gronddeeltjes ter grootte van 2 tot 50 μm .
stroomgordel	Het geheel van rivieroeverwal-, rivierbedding- en kronkelwaardafzettingen, al dan niet met restgeul(en).
verlanding	Vooraf het door sedimentatie en veengroei opvullen van geulen e.d. waardoor tenslotte 'land' ontstaat. De verlanding van een gebied kan uiteraard ook sterk samenhangen met een grondwaterspiegeldaling (zeespiegeldaling).

Overzicht van figuren en tabellen

Figuur 1. Boorpuntenkaart.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal

Figuur 1. Boorpuntenkaart.